

В. В. Любецька,
*канд. філол. наук, доц.,
Київська академія прикладних мистецтв,
доцент кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3774-8883>*

ПОЕТИКА РОМАНУ КАДЗУО ІШІҒУРО «ЗАЛИШОК ДНЯ»

У статті досліджується поетика роману Кадзуо Ішіґуро «Залишок дня» як вияв постмодерної літературної естетики. Аналізуються основні наративні стратегії, символіка, структура хронотопу та особливості внутрішнього монологу, через які розкривається тема пам'яті, відповідальності й ілюзорності ідеалів. Окрему увагу приділено художній організації ретроспективного викладу, що відображає складний психологічний світ головного героя та його моральну трансформацію. Визначено роль ненадійного наратора як ключового елементу іронічної дистанції в романі. Осмислюються мотиви втраченого часу та екзистенційної самотності як характерні риси авторського стилю Кадзуо Ішіґуро. Відзначається, що поетика роману «Залишок дня» (1989) унікальна через авторську особистість, бо Кадзуо Ішіґуро — англійський письменник японського походження. Розглянуто художні особливості твору крізь призму постмодерністської естетики, зокрема специфіку сюжету, символічну структуру, простір і час, а також психологічне наповнення образу головного героя — дворецького Стівенса. У центрі дослідження — проблематика пам'яті (ностальгії), суб'єктивного досвіду, ідентичності та екзистенційного вибору.

Автор роману «Залишок дня» Кадзуо Ішіґуро створює іронічну дистанцію між оповідачем і читачем, а також вибудовує драматичне напруження між об'єктивною історичною дійсністю та її особистісним, фрагментарним сприйняттям. У романі

Кадзуо Ішіґуро минуле постає як конструкт, що зазнає постійної трансформації в процесі осмислення і відображає глибоку кризу самосвідомості персонажа. Досліджується структура ретроспективного викладу, що поступово відкриває внутрішню драму героя — його невміння визнати власні емоції, переосмислити життєві пріоритети і прийняти втрату. Просторово-часовий континуум побудований на перетині спогадів та подорожі, що слугує метафорою внутрішньої трансформації та пошуку істини. Акцентовано увагу на поєднанні літературних традицій модернізму з елементами постмодерного сумніву, відстороненості та іронії.

Таким чином, у статті підкреслюється унікальний стиль Кадзуо Ішіґуро, який поєднує глибоку психологічну проникливість із формальною витонченістю, а роман «Залишок дня» розглядається як взірць естетики мовчання, ностальгії та морального самопізнання в контексті постмодерної культури.

Ключові слова: поетика, стиль, автор, наратор, постмодернізм, ретроспекція, пам'ять, ідентичність, хронотоп.

V. V. Liubetska,

PhD in Philology, Assistant Professor,

Kyiv Academy of Applied Arts,

Department of Humanities and Socio-Economic Disciplines

THE POETICS OF KAZUO ISHIGURO'S "THE REMAINS OF THE DAY"

The article explores the poetics of Kazuo Ishiguro's novel "The Remains of the Day" as an expression of postmodern literary aesthetics. The study analyzes the main narrative strategies, symbolism, the structure of chronotope, and the specifics of interior monologue through which the themes of memory, responsibility, and the illusory nature of ideals are revealed. Particular attention is paid to the artistic organization of the retrospective narrative structure, which reflects the complex psychological world of the protagonist and his moral transformation. The role of the unreliable narrator is identified as a key element of ironic distance in the novel. The article also addresses the motifs of lost time and existential solitude as characteristic features of Ishiguro's narrative style.

The uniqueness of the novel's poetics is emphasized in the context of the author's identity, as Kazuo Ishiguro is a British writer of Japanese origin. The study examines the artistic features of the work through the lens of postmodern aesthetics, particularly focusing on the specificity of plot construction, symbolic structure, space and time, and the psychological depth of the main character — the butler Stevens. At the center of the analysis are the issues of memory (nostalgia), subjective experience, identity, and existential choice. Ishiguro creates an ironic distance between narrator and reader, generating dramatic tension between historical reality and its fragmented personal perception. In the novel, the past is portrayed as a construct that undergoes continuous reinterpretation, reflecting the

protagonist's deep crisis of self-awareness. The retrospective narrative gradually unveils the inner drama of the character — his inability to acknowledge his emotions, reassess his priorities, and accept loss. The spatial-temporal continuum is structured around the intersection of memory and journey, serving as a metaphor for internal transformation and the search for truth. The article emphasizes the interplay of modernist traditions with elements of postmodern doubt, detachment, and irony.

Thus, the study highlights Ishiguro's distinctive style, which combines psychological insight with formal sophistication, presenting "The Remains of the Day" as a model of the aesthetics of silence, nostalgia, and moral self-reflection within postmodern culture.

Key words: poetics, style, author, narrator, postmodernism, retrospection, memory, identity, chronotope.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. XXI століття ставить перед літературознавцями нову актуальну проблему, пов'язану із процесом світової глобалізації. З одного боку у літературі і мистецтві поширюється втрата культурної унікальності, а з іншого боку — позитивною тенденцією є ціннісний міжкультурний обмін. Намалювати «єдину» картину світу з оригінальними культурними проявами завдання доволі складне. Можливість мультикультуралізму як умови збереження ідентичності визнається далеко не всіма дослідниками. Водночас прихильники глобалізації закликають взагалі відмовитися від поняття «національної літератури», недоречного в сучасному світі. Як наслідок, стає складно говорити про стійкі традиції тієї чи іншої культури, відображені в літературних творах XXI століття. Раніше «мовчазні» країни Африки, Азії, Південної Америки орієнтуються у своїй творчості на європейську літературу, це веде до стилізацій, запозичень, пародій, гри що є безперечними прикметами постмодернізму. Але зрозуміло і те, що кожна література зберігає свою історію, культуру, мову, пам'ять, національні літературні традиції у сучасному романі.

Аналіз досліджень проблеми. До подібної літератури належить і творчість лауреата Нобелівської премії з літератури 2017 р. Кадзуо Ішігуро (Kazuo Ishiguro, нар. 1954), британця японського походження. Він у ранньому дитинстві переїхав із сім'єю до Великобританії, здобув там освіту. Кадзуо Ішігуро вільно говорить і пише англійською, має британське громадянство, але це не скасовує факт впливу на нього японської культури, а також не виключає японський елемент з художнього світу його романів. У 1981 р. були опубліковані перші три оповідання Кадзуо Ішігуро. Всього ним написано вісім романів, перекладених більш ніж 30 мовами світу, три збірки оповідань та декілька сценаріїв. Перший роман — «Там, де в серпанку пагорби» («A Pale View of Hills», 1982) — вийшов у 1982 р. і був нагороджений національною премією Уїніфред Холтбі як найкращий регіональний роман року, другий — «Художник хисткого світу» отримав першу номінацію на Букерівську премію. Міжнародне визнання Кадзуо Ішігуро отримав після третього роману — «Залишок дня» («The Remains of the Day», 1989), який у 1989 р. був удостоєний престижної премії «Букер». У

1993 р. за мотивами цього твору відомий режисер Джеймс Айворі зняв фільм «The Remains of the Day» за участю Емми Томпсон та Ентоні Гопкінса.

Наукові дослідження, присвячені творам Кадзуо Ішігуро, здійснювали такі українські літературознавці, як М. В. Довганич Д. Дроздовський, Н. Жлуктенко, В. Перев'язко, І. Сенчук, О. Стовба, М. Сулима, М. Ткачук та інші.

Метою запропонованої статті є комплексне дослідження поетики роману Кадзуо Ішігуро «Залишок дня» як зразка постмодерної літературної естетики, зокрема виявлення специфіки нарративних стратегій автора, символіки, хронотопу, ретроспективної структури та особливостей психологічного зображення персонажа. Наукова розвідка має на меті з'ясувати, яким чином художні засоби в романі слугують для розкриття тем пам'яті, ідентичності, екзистенційного вибору і моральної відповідальності, а також простежити взаємодію модерністських і постмодерністських рис у стилі автора. **Об'єкт** дослідження — художній текст роману Кадзуо Ішігуро «Залишок дня» як літературний твір постмодерної доби. **Предмет** дослідження — поетика роману, зокрема символіка, час і простір особливості оповідання та психологічний портрет головного героя, що формують естетику твору та розкривають його ідейно-тематичне наповнення. Для реалізації поставленої мети було застосовано такі **методи**: метод аналізу інформації, метод синтезу, описовий метод. **Наукова новизна** статті «Поетика роману Кадзуо Ішігуро «Залишок дня» полягає в комплексному аналізі художньої структури твору з урахуванням постмодерної естетики; у роботі акцентується увага на взаємозв'язку між формальними особливостями роману та його глибинною проблематикою — пам'яттю, ідентичністю, моральною відповідальністю. Дослідження висвітлює інтерпретацію внутрішнього психологічного конфлікту героя як репрезентації кризи самосвідомості людини в епоху постмодерну, а також розкриває роль іронії та мовчання як ключових засобів художньої виразності. Такий підхід дає змогу поглибити розуміння поетики Кадзуо Ішігуро як унікального явища сучасної англійської літератури. **Теоретичне та практичне значення** наукового дослідження роману Кадзуо Ішігуро «Залишок дня» полягає в поглибленні уявлень про особливості поетики постмодерного художнього твору, зокрема в літературі кінця ХХ століття. Теоретично робота уточнює та систематизує ключові поняття, пов'язані з концептами пам'яті, ненадійного наратора, ретроспективного наративу, хронотопу та авторської іронії. Практична цінність полягає в можливості використання результатів дослідження в літературознавчих курсах, присвячених постмодернізму, нарративному аналізу, а також у викладанні історії британської літератури. Матеріали та висновки статті можуть бути корисними для студентів-філологів, дослідників, викладачів та всіх, хто займається вивченням сучасної художньої літератури та аналізом поетики художнього цілого.

Виклад основного матеріалу. Роман «Залишок дня» («The Remains of the Day», 1989) неодноразово був предметом обговорення як серед зарубіжних (А. Бейкер, П. Біч, Ю.-Ч. Лі, Дж. Ротфорк) так і серед вітчизняних дослідників та завжди приваблював літературознавців. Детально аналізується виведений у романі образ дворецького,

як національний англійський характер. В образі Стівенса прочитується національний міф, із зображеним у романі старовинним маєтком та концепцією «англійськості». У той час як замиські маєтки поступово йдуть у минуле, Стівенс залишається вірним їхнім цінностям. Борг і гідність, про які замислюється герой, представляють ідеал служіння господареві, Англії чи людству загалом, але, якщо вірити окремим дослідникам, можуть виявитися тонкою іронією автора над своїм персонажем. Також потрібно пам'ятати про функцію ненадійного оповідача, який є незмінним прийомом у всіх романах Кадзуо Ішігуро. Сам автор підтверджує думку багатьох дослідників про наявність ненадійного оповідача, уточнюючи лише: «Для ненадійного оповідача необхідний видимий зазор між реальністю та вигадкою, а мої книги показують ту реальність, у реалістичності якої ви зовсім не впевнені ... Думаю, всі ми в якомусь сенсі живемо у тумані» [7]. Зазначений роман вирізняється неймовірною емоційною силою, бо оголює безодню, приховану за ілюзорним відчуттям зв'язку із життям. М. В. Довганич зазначає: «Наратор Стівенс визначається дослідниками як «ненадійний оповідач». У читача виникає внутрішнє відчуття невідповідності між тим, що декларує розповідач, та авторським «посланням» реципієнту. Наприклад, це проявляється у постійних розмірковуваннях наратора над «філософськими» (велич і гідність) та побутовими (способи чищення столового срібла питаннями) [1, с. 53]. В основі твору — розповідь дворецького Стівенса про його минуле, життя та внутрішні роздуми, що подані в формі подорожнього щоденника. Герой Стівенс здебільшого міфологічний персонаж, бо Англія втрачає свою велич, а разом із нею уходяць у небуття маєток, дворецький — сурогати минулої значущості. Автор майстерно поєднує прийоми модерністського письма з постмодерністською естетикою, створюючи художній світ, у якому пам'ять, суб'єктивність та моральна відповідальність переплітаються в складному внутрішньому монолозі. Центральною художньою особливістю роману є ненадійний наратор. Стівенс не просто розповідає історію, а моделює минуле крізь призму своїх уявлень і самозахисту. Іронічна дистанція між читачем і персонажем дозволяє критично оцінити як поведінку героя, так і його цінності. Структура роману є ретроспективною, проте виклад ведеться в режимі поступового відкриття глибинних переживань героя. Любовна лінія Містера Стівенса і колишньої економки посідає у романі Кадзуо Ішігуро особливе місце: «Перед реципієнтом розгортається драма нерішучої, надмірно стриманої людини, нездатної зізнатись у своїх почуттях навіть собі. У цьому випадку традиційна для англійського характеру нездатність висловлювати свої почуття призводить до втрати кохання всього життя» [1, с. 54]. Саме взаємозв'язок містера Стівенса та міс Кентон (нині — міс Бен) має глибокий підтекстовий характер і є одним із ключових психологічних вимірів твору. Вона розкриває не лише потенціал нереалізованого кохання, але і глибинні проблеми самоідентичності, внутрішньої цензури та екзистенційної самотності. Містер Стівенс — взірець британського джентльменського самоконтролю і професійної етики, він постійно пригнічує власні емоції. Його стосунки з міс Кентон, економкою Дарлінгтон-холу, сповнені недомовок, обмовок, напруження і зворушливої незграбності. Герой настільки стриманий, що неспроможний виявити власні почуття.

Репресія почуттів призводить до поступового охолодження взаємин. Спочатку міс Кентон шукає близькості, намагається вийти за рамки формального спілкування, однак Стівенс або не помічає її емоцій, або свідомо їх ігнорує — заради «гідності професії». Через багато років Стівенс під час подорожі зустрічається з міс Кентон. Тепер вона — місіс Бен, заміжня жінка з дорослою донькою. У цій зустрічі відчувається глибокий сум і туга за втраченим. Обидва герої мовчки усвідомлюють, що їхній шанс бути разом давно втрачений, а можливість для емоційного щастя була змарнована через стриманість, страх, конформізм та хибні ідеали. У романі автор описує цей символічний «залишок дня», у якому, можливо, був ще один шанс: «Я підійшов до дороги й махнув рукою. Міс Кентон підвелася і вийшла до краю зупинки. Я наважився глянути на неї допіру тоді, як підїхав автобус: її очі наповнилися сльозами. Я усміхнувся і сказав: — Що ж, місіс Бен, мусите подбати про себе. Багато хто каже, що пенсія — найкраща пора для подружжя. Зробіть усе, що можете, аби ці роки були радісними для вас і вашого чоловіка. Можливо, ми вже ніколи не зустрінемося, тому прошу вас: прислухайтесь до моєї поради. — Добре, містере Стівенс, прислухаюсь. І дякую, що підвезли мене. Дуже мило з вашого боку. Приємно було знову побачитися з вами. — І мені теж дуже приємно, місіс Бен. На набережній загорілися вогні...» [2]. Але екзистенційного каяття не відбувається, герой залишається «дворецьким» в першу чергу, і тільки потім людиною: «Коли повернуся завтра до Дарлінгтон-холу — а містер Фаррадей приїде аж за тиждень, — візьмуся до справи з новими силами. І коли мій господар повернеться, мені, маю надію, удасться приємно його здивувати» [2]. Нереалізована любовна лінія символізує цілісну ідею роману: втрачений час, нездійснені надії і трагічну ілюзорність ідеалів, якими жертвують справжні почуття. Любовна лінія між містером Стівенсом і міс Кентон — це не просто елемент сюжету, а глибоко емоційний, трагічний мотив, що віддзеркалює головні теми твору: ізоляцію, обман у служінні, приреченість і безмовне каяття. Вона надає роману емоційної глибини та драматизму, перетворюючи особисту історію на узагальнену притчу про втрачені можливості та самопізнання.

Окремо потрібно зупинитися на хронотопі в романі Кадзуо Ішіґуро «Залишок дня». Простір подорожі в романі виступає метафорою внутрішньої трансформації. Стівенс відїжджає у відпустку, але фактично вирушає в подорож до свого минулого, яке поступово розкриває його моральну незрілість і втрату. Художній час у романі роздвоєний: він одночасно «теперішній» і «ретроспективний», що дає змогу автору контрастувати самозвіт героя із фактичними подіями. Мотиви втраченої гідності та екзистенційної самотності — провідні. Стівенс жертвує особистим життям заради служіння, і лише згодом усвідомлює хибність цього вибору. Цей моральний конфлікт введений у фокус оповіді через багатозарову систему символів, зокрема — метафору заходу дня як символу втраченого життя. Хронотоп у художньому творі — ключовий структурний компонент, через який автор реалізує психологічну, емоційну та філософську напругу твору. Простір і час у «Залишку дня» не мають лінійної логіки, а підпорядковуються внутрішній динаміці героя, який здійснює фізичну подорож Англією, що водночас є подорожжю вглиб власної пам'яті. Основний просторовий хронотоп — це маєток

Дарлінгтон-хол, символ старого соціального порядку, британського аристократичного світу, де час зупинився. Маєток слугує метафорою застиглого минулого, що досі домінує у свідомості Стівенса. Саме тут формувалась його ідентичність, звідси його консерватизм, емоційна стриманість та професійна сліпота. Під час подорожі головного героя просторовий хронотоп розширюється. Сільські пейзажі, готелі, дороги — усе це набуває символічного характеру, представляючи внутрішні етапи роздумів героя. Просторове переміщення стає механізмом пам'яті, що активує ретроспективний виклад подій. Час у романі нелінійний. Минуле й теперішнє постійно переплітаються, що відображає постмодерну естетику фрагментації. Ретроспекції головного героя, розкидані в хаотичному порядку, формують особливий наративний ритм, де суб'єктивне сприйняття замінює об'єктивну хронологію. Таким чином, час постає як психологічна категорія: не зовнішній історичний фактор, а інтимне переживання втрати, провини, нездійснених можливостей. Минуле не віддалене, а присутнє, воно формує теперішнє Стівенса, хоча він і намагається відмежуватися від емоційного осмислення подій. У творі хронотоп є метафорою екзистенційного стану персонажа. Подорож по Англії набуває алегоричного значення — вона символізує рух героя до внутрішнього прозіння, поступове прийняття власних помилок і втрачених можливостей. Хронотоп стає інструментом, що дозволяє поєднати історичний контекст (післявоєнна Британія) із глибоко інтимною розповіддю про людську самотність, ілюзії та надію на спокуту.

Висновки та перспективи дослідження. Отже, поетика роману Кадзуо Ішігуро «Залишок дня» є прикладом глибокого синтезу модерністських (психологізм, внутрішній монолог, фокус на свідомості персонажа) та постмодерних (іронія, фрагментарність) художніх засобів. Автор застосовує ретроспективну нарацію, ненадійного оповідача, психологічно наповнений хронотоп і багаторівневу символіку, щоб дослідити тему пам'яті, самопізнання та відповідальності. Індивідуальний стиль автора поєднує східну стриманість і західну раціональність. Кадзуо Ішігуро майстерно користується естетикою замовчування, де емоції не проговорюються, а натякаються, залишаються «поза рядками». Це створює напруження в тексті і вимагає активної інтерпретації з боку читача, що є характерною рисою постмодерної літератури. Роман побудований як подорож у минуле: оповідач згадує події, які поступово відкривають правду про його минуле і внутрішню кризу. Така структура хронотопу поєднує зовнішню подорож Англією з внутрішнім пошуком сенсу і переоцінкою цінностей. Таким чином, унікальність поетики роману полягає у делікатному балансі між формальною стриманістю та глибоким емоційним змістом, що досягається через витончену композицію. Роман постає як тонке дослідження особистісної ідентичності на тлі історичних змін і моральної неоднозначності.

Література

1. *Довганич М. В.* Образ героя-натора у романі Кадзуо Ішігуро «Залишок дня». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.* 2021. № 52, Т. 2. С. 52–55.

2. Кадзуо Ішігуро Залишок дня. URL: <https://readbooks.com.ua/suchasna-proza/1785-zalishok-dnja-kadzuo-isiguro.html>.
3. Левіна Г. Образ дворецького як символ культурної трансформації в англійському романі. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Літературознавство*. 2017. № 29. С. 61–66.
4. Наратор. Словник літературознавчих термінів. URL: <http://www.ukrlit.vn.ua/info/dict/5z6m0.html>.
5. Сулима М. Мовчання як жанрова домінанта прози Кадзуо Ішігуро. *Слово і час*. № 5. 2021. С. 14–21.
6. Ткачук М. Психологізм у романах Кадзуо Ішігуро: наративні моделі пам'яті. *Філологічні трактати*. 2020. 12 (2). С. 93–99.
7. Mudge A. Interview with K. Ishiguro. URL: <http://bookpage.com/0009bp/kazuoisiguro.html>.

References

1. Dovhanych, M. V. (2021). *Obraz heroia-naratora u romani Kadzūo Ishihuro "Zalyshok dnia"* [The image of the narrator-character in Kazuo Ishiguro's novel «The Remains of the Day»], *Naukovyi Visnyk Mizhnarodnoho Humanitarnoho Universytetu. Seriia: Filolohiia*, 52 (2), pp. 52–55. [in Ukrainian].
2. Ishihuro, K. *Zalyshok dnia* [The Remains of the Day]. Available at: <https://readbooks.com.ua/suchasna-proza/1785-zalishok-dnja-kadzuo-isiguro.html>. [in Ukrainian].
3. Levina, H. (2017). *Obraz dvorets'koho yak symvol kul'turnoi transformatsii v anhliis'komu romani* [The image of the butler as a symbol of cultural transformation in the English novel], *Visnyk Kyivs'koho Natsional'noho Universytetu im. T. Shevchenka. Literaturoznavstvo*, (29), pp. 61–66. [in Ukrainian].
4. Narator [Narrator] *Slovyk literaturoznavchyykh terminiv* [Dictionary of Literary Terms]. Available at: <http://www.ukrlit.vn.ua/info/dict/5z6m0.html>. [in Ukrainian].
5. Sulyma, M. (2021). *Movchannia yak zhanrova dominanta prozy Kadzūo Ishihuro* [Silence as a genre dominant in Kazuo Ishiguro's prose], *Slovo i Chas*, (5), pp. 14–21. [in Ukrainian].
6. Tkachuk, M. (2020). *Psykhologizm u romanakh Kadzūo Ishihuro: naratyvni modeli pam'iaty* [Psychologism in Kazuo Ishiguro's novels: narrative models of memory], *Filolohichni Traktaty*, 12 (2), pp. 93–99. [in Ukrainian].
7. Mudge, A. *Interview with Kazuo Ishiguro*. Available at: <http://bookpage.com/0009bp/kazuoisiguro.html>. [in English].